

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลบ้านเวียง อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ โดยผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ทำการวิจัยโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มคือ

1) ชุมชนพื้นราบ

- บ้านปากกล้วย หมู่ที่ 6 ต.บ้านเวียง อ.ร่องกวาง จ.แพร่

มีประชากรทั้งหมด 74 ครัวเรือน

- บ้านปากกล้วยใหม่ หมู่ที่ 12 ต.บ้านเวียง อ.ร่องกวาง จ.แพร่

มีประชากรทั้งหมด 138 ครัวเรือน

2) ชุมชนบนที่สูง

- บ้านปากห้วยอ้อย หมู่ที่ 5 ต.บ้านเวียง อ.ร่องกวาง จ.แพร่

มีประชากรทั้งหมด 119 ครัวเรือน

หลังจากนั้นได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการเก็บตัวอย่าง ร้อยละ 25 ของประชากร (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่ตั้งของชุมชน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	ครัวเรือนตัวอย่าง
(1) ชุมชนพื้นราบ	-บ้านปากกล้วย	74	19
	-บ้านปากกล้วยใหม่	138	35
(2) ชุมชนบนที่สูง	-บ้านปากห้วยอ้อย	119	30
รวม		331	84

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ

1. แบบสอบถาม เพื่อใช้สำรวจลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของพื้นที่
2. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)
3. การประชุมกลุ่มย่อย
4. การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (PRA)

การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 ประเภทคือ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเวียง เพื่อให้ทราบขอบเขตของพื้นที่ที่ใช้ศึกษา และรวบรวมจากเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการดังนี้คือ

1) การประเมินสถานะชนบทแบบมีส่วนร่วม (PRA) เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานทำให้เข้าใจลักษณะทั่วไปของพื้นที่หมู่บ้าน วิธีการ PRA เป็นเทคนิควิธีวิจัยที่ได้ถูกพัฒนาและปรับปรุงเพื่อพยายามจำลองสภาพปัจจุบันในชุมชนโดยใช้เวลาน้อย เป็นการเก็บข้อมูลโดยชาวบ้านมีส่วนร่วม โดยเปิดให้ชาวบ้านวิเคราะห์สถานการณ์ แทนการให้ข้อมูลอย่างเดียว วิธีการ PRA ประกอบด้วยวิธีการดังต่อไปนี้คือ

- Walking Transects (การสำรวจภาคตัดขวาง) ผู้วิจัยจะเดินสำรวจชุมชนพร้อมกับคนในชุมชนนั้นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจทรัพยากรของชุมชน เช่น บ้าน ที่นา ที่สวน แหล่งน้ำ ไร่ นา ฯลฯ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำแผนที่หมู่บ้าน โดยให้ชาวบ้านลงสีเมจิกระบุสถานที่และทรัพยากรของชุมชน โดยให้ชาวบ้านเป็นผู้กำหนดเอง
- Agricultural Calendar (ปฏิทินการเพาะปลูก) เพื่อให้ทราบการทำงานของเกษตรกรในรอบปี เป็นการบอกให้เกษตรกรเกิดกระบวนการเรียนรู้และรู้จักวางแผน เช่น เดือนไหนต้องการแรงงานเพิ่ม เดือนไหนควรหาอาชีพเสริม เป็นต้น

2) แบบสอบถาม เพื่อใช้สำรวจลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วไปของพื้นที่ โดยการสุ่มจากครัวเรือน ข้อมูลที่ได้นี้เป็นประโยชน์ในการวางแผนการสำรวจในขั้นตอนต่อไป โดยเฉพาะการเข้าไปสืบเสาะหาข้อมูลภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีตัวแทนข้อมูลกระจายไปตามโครงสร้างของประชากร (พรชัย, 2544) ผู้วิจัยจะสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือน โดยจะสอบถามตัวแทน

ชุมชนพื้นราบ คือหมู่บ้านปากกล้วยและปากกล้วยใหม่ เป็นจำนวน 54 ครัวเรือน และตัวแทนชุมชนบนที่สูง คือ หมู่บ้านปากห้วยอ้อย เป็นจำนวน 30 ครัวเรือน

3) การสัมภาษณ์ เพื่อการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ดินและน้ำและเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ซึ่งผู้วิจัยจะถามไปเรื่อยๆ ตามความรู้ของผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นจะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เหล่านี้แนะนำบุคคลที่รู้เป็นทอดๆ ไป (snowball sampling) ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ

4) การประชุมกลุ่มย่อย โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้ที่ถูกสัมภาษณ์มาร่วมประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูลและหาข้อสรุปในข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในการอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และเพื่อร่วมกันหาแนวทาง ในการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม จะนำมาบันทึกในตารางลงรหัส (Coding Form) เพื่อเตรียมการวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science, SPSS/PC+) ซึ่งประกอบด้วยสถิติดังนี้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum)

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในส่วนของประวัติความเป็นมาของชุมชน ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกรในการอนุรักษ์ดินและน้ำเงื่อนไขที่ทำให้เกษตรกรนำภูมิปัญญามาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ข้อมูลจากการทำ PRA และการประชุมกลุ่มย่อย ผู้วิจัยจะนำเสนอโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย